

Література:

1. Закон України Про місцеве самоврядування в Україні від 21.05.1997 №280/7-ВР.
2. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02 2015 №157-VIII.
3. Литвиненко Л. Казначейське обслуговування об'єднаних територіальних громад [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uteka.ua/ua/publication/Kaznachejskoe-obsluzhivanie-obedinennyh-territorialnyh-gromad>.
4. Порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад: Затв. Кабінетом Міністрів України від 16.03.2016 №200.

Ткач К.М.

*К.е.н., доцент кафедри фінансів Чернівецького
торговельно-економічного інституту КНТЕУ*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ

Сучасний етап розвитку державних фінансів вимагає концептуальних підходів до розуміння міжбюджетних відносин, оскільки тенденції до децентралізації управління закладають основи до нового етапу розвитку у бюджетній сфері.

Підґрунтям для виникнення міжбюджетних відносин є низка об'єктивних чинників, серед яких: законодавчо визначений розподіл повноважень між державними та місцевими органами влади, гарантія з боку держави щодо фінансування наданих органам місцевого самоврядування повноважень, необхідність здійснення перерозподілу бюджетних ресурсів усередині бюджетної системи у зв'язку зі значними коливаннями рівнів податкового потенціалу окремих територій та об'єктивними розбіжностями у розмірах витатків.

Розподіл відповідальності між державою та органами місцевого самоврядування обумовив необхідність їх взаємодії між собою, обґрунтування доцільності надання окремих державних повноважень місцевим органам влади та гарантування відповідного фінансового забезпечення їх виконання, а також визначення способів

фінансування загальнодержавних потреб. В ідеалі розподіл функцій між різними рівнями влади і відповідне їм ресурсне забезпечення мають бути оптимальними, а витрачання коштів – максимально ефективним.

Концептуальні засади побудови міжбюджетних відносин залежать від економічної системи держави. В тоталітарних країнах центральне місце займає державний бюджет, а місцеві бюджети мають другорядне значення. У бюджетних системах демократичних країн бюджет центрального уряду і бюджети місцевої влади функціонують у межах однієї бюджетної системи, і роль місцевих бюджетів зростає.

Відповідно, розрізняють дві основні моделі міжбюджетних відносин: централізовану та децентралізовану. Централізована модель характерна для соціалістичних країн, зосереджує управління в одних руках. Децентралізована модель міжбюджетних відносин є ознакою економічного розвитку держави на демократичних засадах, сприяє розвитку і стійкості інститутів ринкової економіки, базується на певних принципах: невтручання держави в бюджетний процес муніципалітетів і регіонів; чіткого розмежування видаткових повноважень між різними рівнями управління; цілеспрямованого розвитку фінансової автономії місцевого самоврядування; незалежності від форми державного устрою [1].

Безпосередньо термін «міжбюджетні відносини» переважно трактується як система взаємовідносин між державним та місцевими бюджетами. Так, з точки зору І. Луніної, «міжбюджетні відносини – це система взаємовідносин між державою та місцевим самоврядуванням щодо розподілу повноважень державних органів влади і органів місцевого самоврядування, а також розподілу видаткових зобов'язань і дохідних джерел між бюджетами різних рівнів» [2, с. 14].

На думку В. Швеця, міжбюджетні відносини – це система взаємовідносин між державою та місцевим самоврядуванням щодо розподілу повноважень державних органів влади й органів місцевого самоврядування, а також розподілу видаткових зобов'язань і дохідних джерел між бюджетами різних рівнів [3, с. 27].

Виходячи із викладеного, можна стверджувати, що міжбюджетні відносини є взаємними фінансовими відносинами між органами влади всіх рівнів, які мають бюджет.

У світовій практиці міжбюджетних відносин виділяють дві основні концепції їх організації: бюджетний унітаризм та бюджетний федералізм. Бюджетний унітаризм передбачає, що основні принципи організації міжбюджетних відносин визначаються центральною владою; центральна влада здійснює активну політику забезпечення єдиних стандартів громадських послуг на всій території країни, вирівнює фіскальні дисбаланси; місцевій та регіональній владі, як правило, відводиться досить пасивна роль [4].

Теорія бюджетного федералізму базується на теоремі децентралізації, яку сформулював В. Оутс. Він зазначав, що субнаціональна влада, отримуючи більш повну інформацію про потреби населення, має більше можливостей у дотриманні оптимального співвідношення податкового тягаря і суспільних благ, тобто, рівень влади, який перебуває найближче до споживачів бюджетних послуг, здатен забезпечити найбільш ефективне використання бюджетних коштів для задоволення місцевих потреб [5].

У цьому аспекті певне місце займає теоретична конструкція Ч. Тібу, з якої випливає, що за умови децентралізованого надання деяких суспільних благ забезпечується не лише вища їх ефективність для окремих індивідуумів, а й приріст загального суспільного добробуту, що досягається через міжрегіональну диференціацію структури та якості державних послуг, яка відповідає преференціям населення того чи іншого регіону. По суті, в моделі Тібу описуються ознаки оптимальної системи бюджетного федералізму.

В контексті децентралізації управління не втрачають значимості судження відомого вченого-економіста С.І. Юрія: «У процесі становлення демократії проблеми місцевого самоврядування і самоуправління стають особливо актуальними, адже ці органи наділені реальними повноваженнями, забезпечують кінцевий ефект і максимальне наближення до громадян усіх структур влади. Важко переоцінити роль місцевого самоуправління і в політичній системі суспільства. Влада цього рівня є найближчою до населення, ним формується і безпосередньо йому підпорядковується. Раціонально організоване самоуправління дає змогу ефективно використовувати місцеві ресурси, знімати соціальну напругу в суспільстві, підвищувати довіру населення до влади. Іншими словами, без розвитку цього інституту про демократію в Україні не може бути й мови» [6, с. 11–12].

Загалом бюджетний федералізм характеризує багаторівневість бюджетної системи будь-якої держави, при якій кожний з рівнів державної влади має в своєму розпорядженні власний бюджет і діє в межах закріплених за ним бюджетних повноважень.

Юрій С.І. та Федосов В.М. визначають бюджетний федералізм як передачу повноважень, функцій і компетентності від центрального уряду до органів місцевого самоврядування, що супроводжується передачею відповідних фінансових ресурсів. Крім того, науковці зазначають, що бюджетний федералізм охоплює широке коло політичних, економічних, фінансових і соціальних питань. Важливим призначенням бюджетного федералізму стає забезпечення витрачання завжди обмежених бюджетних коштів на тому рівні державної місцевої влади, де вони дають максимальний ефект за умови адекватних пропорцій розподілу зібраних податків [7, с. 263].

Аналізуючи трактування бюджетного федералізму науковцями, можна зробити узагальнюючий висновок, що бюджетний федералізм – це законодавчо зафіксований розподіл функціональних повноважень та відповідальності структур різних рівнів влади з паритетним розмежуванням на цій основі фінансових ресурсів і видаткових зобов'язань між ними на засадах державної соціально-економічної та політичної доцільності, соціальної етики, міжрегіональної, міжнаціональної й суспільної солідарності.

Не зважаючи на те, що на характері міжбюджетних відносин позначається політичний устрій держави (федеративний чи унітарний), основним фактором є ступінь децентралізації державного управління, заснований на використанні прозорого механізму розподілу фінансових ресурсів і видаткових зобов'язань між різними рівнями влади. Тому варто розуміти, що бюджетний федералізм притаманний не лише країнам із федеративним устроєм. В першу чергу, така модель міжбюджетних відносин передбачає децентралізацію владних повноважень з метою підвищення зацікавленості та відповідальності місцевих органів влади для максимально якісного виконання своїх зобов'язань.

Література:

1. Голишевська Л.В. Міжбюджетні відносини та напрямки їх вдосконалення [Електронний ресурс] / Л.В. Голишевська, К.Д. Єльцова. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2010/Economics/62491.doc.htm.

2. Луніна І. Міжбюджетні відносини в Україні: концептуальні підходи до реформування / І. Луніна // Економіка України. – 2002. – №5. – С. 10–16.

3. Швець В.Я. Концептуальні підходи до вдосконалення системи міжбюджетних відносин / В.Я. Швець // Фінанси України. – 2005. – №3. – С. 23–31.

4. Сидоренко О.О. Проблеми міжбюджетних відносин в Україні та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс] / О.О. Сидоренко, С.А. Козел. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2011/Pedagogica/3_82888.doc.htm.

5. Oates W. An Essay on Fiscal Federalism // Journal of Economic Literature. – 1999. – Vol. 37. – P. 1120-1149 [Електронний ресурс] / W. Oates. – Режим доступу: <http://econweb.umd.edu/~oates/research/FiscalFederalism.pdf>.

6. Юрій С.І. Фінансова парадигма місцевого самоврядування / С.І. Юрій // Світ фінансів. – 2004. – №1. – С. 6–14.

7. Юрій С.І. Фінанси: [підруч.] / С.І. Юрій, В.М. Федосов. – К.: Знання, 2008. – 611 с.

Томнюк Т.Л.

*К.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів Чернівецького
торговельно-економічного інституту КНТЕУ*

ПОДАТКОВІ ВАЖЕЛІ ВПЛИВУ НА РІВЕНЬ ДОБРОБУТУ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ

Пошук шляхів підвищення рівня добробуту громадян України завжди перебуває в центрі уваги вітчизняних науковців. Дослідженню зазначеного питання присвячені і праці проф. С.І. Юрія, зокрема в публікації [1] вчений обґрунтовує необхідність «здійснювати поступовий перехід до оподаткування доходів сім'ї (подружжя) за прикладом розвинених країн світу» [1, с. 167], що разом із поверненням до оподаткування доходів громадян за прогресивною шкалою, застосуванням відносно низьких податкових ставок та встановленням економічно обґрунтованого розміру неоподатковуваного мінімуму, дозволить підвищити рівень добробуту багатодітних та малозабезпечених родин.

Продовжуючи пошук можливостей вирішення такої вкрай актуальної для України проблеми подолання бідності (згідно дослідження ООН, близько 80% українців живуть за межею бідності [2]), доцільно зазначити, що частина доходів фізичних осіб вилучається через оподаткування податком на доходи фізичних осіб, разом з тим вплив непрямих податків (які опосередковано